

ԱՂԱՄ ՄԻՅՔԵՎԻԶ

Ք Ե Ր Թ Ո Ղ Լ Ե Հ Ա Ց Ի

Աղամ Միգքեվիչ, Լեհացոց ամենէն մեծ բանաստեղծն էր, որ իրեն գրուածներովը շատ ազգաց առջեւ ալ պատիւ բրած է իւր ազգին, ուստի եւ իրաւամբ իւր հայրենիքն անցեալ տարի (1859) Փոզենի գերեզմանատան մէջ իյիշատակ նորա գեղեցկարուեստ արձան մը կանգնեց, որոյ պատկերը հոս կ'ընեմք:

Արձանին վրայ բանաստեղծը այնպէս կերելի որ կարծես թէ այլ այս աշխարհս չէ, հապա վերացած յափշտակուած՝ քերթողական աշխարհին մէջն է, ու երեւակայութեան աշքերովը կեկատէ իւր մտաց մէկ նոր սխրալի ծնունդը: Աջ ձեռքը բռնած է երկաթէ գրիչ մը՝ նշանակ իւր մատենագրական կոչմանը. իսկ ձախը անոյշ կերպով կ'յենու իւր քերթուածոցը վրայ, որոց չորս կողմը կ'պատէ դափնիի թուփ մը՝ նշանակ անմահական փառաց:

Այս մեծ մատենագիրն բնաւորութիւնը ազնիւ էր, կենցաղավարութիւնը ասործելի, այնպէս որ բողոքներ կան թէ հանձարէն աւելի մեծ էր նորա սիրտը: Ասոր համար ոչ միայն իւրայնոց, այլ եւ օտարաց շատ սիրելի էր նաեւ իՓարիզ, ուր Սլաւեան մատենագրութեան վարժապետ էր Գաղղիոյ վարժարանին մէջ:

Իբրեւ մատենագիր՝ իւր արդիւնքը անոր համար ալ աւելի մեծ է որ Լեհացոց մէջ ազգային բանաստեղծութիւն մտցուց. այսինքն իրենց բանաստեղծութեանը ազգային ասործակ մը ու ազգային սեպհական տիպ մը տուաւ:

Միգքեվիչին քերթուածոցը մէջ ստեղծական հանձար մը կերելի՝ որ ամէն մանր բաներն ալ գիտէ ոգեւորել: Շատ լեզու թարգմանուեցան իւր գրուածներն ու առհասարակ գովութեան արժանի եղան, մանաւանդ *Նախնիք* եւ *Թաղիոս* ըսուած քերթուածները, յորս Միգքեվիչ բոլոր իւր բանաստեղծական մեծութիւնն ու զօրութիւնը կ'ընկալէ:

— *Նախնիք*. — Պարզ երեւակայական քերթուած մը չէ սա, այլ քերթողը ինքզինքը կրկնաբարէ ասոր մէջ այն խորութեամբ, այն եռանդեամբ ու այն մեծահարուստ բացատրութեամբն որ իրեն յատուկ են: Այս քերթուածովս Միգքեվիչ Պայրենի նմանատեսակ քերթուածոցը կ'հաւասարի: Միայն թէ երրորդ մասին մէջ քերթուածոյն ոճը բոլորովին կ'փոխուի, մեծաւ ճարտարութեամբ նոր ձեւ մը կ'առնու: Հոս բանաստեղծին պատկերին տեղը կուգայ

մեծ պատկեր հայրենեաց, որոյ յաջողութիւնն ու ցաւերը իրեն կ'համարի քերթողը: Այս քերթուածը թէեւ թերակատար մնաց, բայց եւ այնպէս կատարեալ տեսակար մի է ամբողջ ժողովրդեան մը կենացը, տեսակար՝ որ գաղափարաց ճոխութեամբն ու բացատրութեանց յանդուգն կորովովը կ'զմայլեցընէ ու կ'զարմացընէ ընթերցողը:

Թաղիոս. — Առաջին կարգի դիւցազներգութիւն մի է այս՝ զոր Լեհացիք ամենայն ազգաց եւ ամենայն ժամանակի դիւցազներգութեան հետ իկշիւ կ'ընեն: Քերթուածին գործողութիւնը կսկսի տոհմային պարզ վէճով մը, հետզհետէ կ'մեծնայ ու ձեան հիւսի պէս կ'ընդարձակի, վէճէն կոխ, կ'ուէն մարտ, մարտէն ալ կ'փոխուի իճակատամարտ, ու մեծ պատերազմով մը գործն ալ քերթուածն ալ կը վերջանան: Այս քերթուածս՝ մէջի ճարտար ու բազմազան նկարագրութեամբն ու բնաւորութեանց տարբերութեամբք եւ դիւցազնական ծանրութեամբք՝ Հոմերոսի *ոճոյն* հետ մեծ նմանութիւն ունի. որով այս դիւցազներգութիւնը առանձին ազգի մը մատենագրութեան սահմանէն կ'ելլէ, ընդհանուր մատենագրութեան զանձարանին մէջ կ'մտնէ:

Երանի այն ժողովրդոց որ այսպիսի քերթողներ ունենան: Եւ երանի այն քերթողին որ այսպիսի ազգ ունենայ, որ երախտագիտութեամբ նորա յիշատակը կանմահացընէ, եւ պատկերը՝ որդւոց որդի կաւանդէ անեղծաւելի քանդակաւ:

* * *

Ո՛ր ազգդ Հայոց, դու ալ ունեցար քու Քերթողահայրդ, բայց հատուցներ եւ դու զոր ինչ Լեհացիք, զոր ինչ ամենայն ազգք շնորհապարտք՝ իրենց քերթողահօրը: Ո՛ր է Մովսէսիդ մէկ պատկերը, մէկ արձանը:

Բայց ինչ կ'ըսեմ պատկեր, ինչ արձան, երբ ոչ միայն անփոյթ եղեր եւ նորա քերթուածները, զոնէ նորա *Բանի չափաւ յիկն* սրտառուչ ողբը պահպանելու, հապա նաեւ կ'թողուս որ քու դիմացդ քանի մի օտարախորթ անձինք յափշտակեն Խորենացւոյդ տրուած ԲերթՈՂԱՀԱՅՐ պանծալի անուրը, եւ տան վայրապար . . . (*) Եւ դու չես բողոքեր . . . :

(*) Բազմափեղ, Ժ տարի, էջ 89, եւ այլն:

Ադամ Միքեվիչ, Քերթոյ Անճաղի.